

**ГЛОБАЛІЗАЦІЯ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ**

Лещух Ірина Володимирівна, к.е.н., старший науковий співробітник

ДУ «Інститут регіональних досліджень

ім. М.І. Долішнього НАН України»,

Iryna Leshchukh, Ph.D. (Econ.), senior researcher

**State Institution «Institute of Regional Research named after M.I. Dolishniy of the
NAS of Ukraine», Ukraine, ira_leschukh@ukr.net**

Анотація. Розглянуто різні підходи до трактування дефініції «глобалізація» та оцінок її впливу на ендегенний розвиток держави та регіонів. На основі аналізу наукової літератури, аналітичних матеріалів названо основні сучасні глобалізаційні виклики і тренди, а також сфери їхнього впливу в контексті ендегенного розвитку держави та регіону.

Ключові слова: глобалізація, глобальні тренди, глобальні виклики, соціально-економічний розвиток, міжнародна торгівля, фінансова глобалізація

XXI століття – це час бурхливого розвитку науки та техніки, високих технологій, віртуалізації соціально-економічного життя суспільства, стрімкого розвитку метрополій та поширення міського способу життя. Разом з цим, останні 20 років ознаменувалися існуванням низки політико-ідеологічних криз (Білорусь, США, Ірак та ін.), дипломатичних протистоянь (Туреччина-Греція, Іран-США, КНДР та сусіди), зростанням військової напруги у світі (Сирія, Афганістан, Схід України та ін.), наявністю значної кількості природно-екологічних викликів (зникнення світового біорізноманіття, зміна клімату, зростання забруднення довкілля, природні катаклізми) та викликів, пов'язані із життям та здоров'ям населення). В цих умовах загострюється необхідність переходу до політики розвитку держави та регіонів, орієнтованої на зниження ролі екзогенних чинників та забезпечення довгострокового економічного зростання на основах ендегенізації. А дослідження сучасних глобальних викликів та трендів, розробка інструментарію ендегенного розвитку регіонів України в умовах пост-глобалізації дозволить не лише виявити сучасні загрози і бар'єри для ділової активності, розробити механізми до їх адаптації, але і сформувати надійну базу для прориву і підвищення конкурентоспроможності в майбутньому.

У міжнародний політичний та науковий лексикон термін «глобалізація» увійшов приблизно у 1960-х рр., однак в академічних дослідженнях це поняття набуло значущості лише в середині 1980-х рр.

Вагомий внесок у розвиток теорії глобалізації зробив професор Гарвардської школи бізнесу Т. Левітт, який трактував глобалізацію як феномен злиття ринків окремих продуктів, які виробляються транснаціональними корпораціями [1].

Всесвітня організація охорони здоров'я глобалізацію трактує як посилення взаємозв'язку та взаємозалежності народів і країн світу, що включає два взаємопов'язані елементи: відкриття міжнародних кордонів задля пришвидшення потоків товарів, послуг, фінансів, людського капіталу та інновацій, а також трансформацію політичних інституцій, які сприяють зазначеним потокам, на національному та міжнародному рівнях [2].

Глобалізацію описують і як більш тісну економічну інтеграцію всіх країн світу в результаті лібералізації та подальшого збільшення обсягів і різноманітності міжнародної торгівлі товарами і послугами, падіння цін на транспорт, зростання інтенсивності міжнародного проникнення капіталу, прискореного поширення технологій [3].

Академік НАН України В. Гесць зазначає, що глобалізація в сучасному трактуванні часто подається як проникнення у світовому вимірі інформаційних, фінансових, культурних, ділових (виробничих, торговельних) процесів, що змінюють як соціальне, так і соціокультурне життя більшості країн світу на основі декларації політики визначення суверенітету народів та їх країн, невтручання у внутрішнє життя і визначення за кожним права на самовизначення і розвиток згідно з ідеологією про демократизацію суспільного життя на основі поваги прав і свобод кожного як на мікро-, так і макроекономічному рівнях [4]. Разом з тим, у наукових колах давно точаться дискусії з приводу вектора впливу глобалізації на національні та регіональні економіки. Так, прибічники глобалізації вбачають у ній можливість подальшого прогресу за умови розвитку інформаційного суспільства, опоненти ж попереджають про загрози для національних культурних традицій та поглиблення соціальної нерівності.

Сьогодні глобалізація впливає практично на всі основні сфери життєдіяльності і соціальної організації суспільства. Аналіз наведеної вище наукової літератури підтверджує – глобалізація є скрізь, а її наслідки для розвитку регіонів та держави можуть бути як негативні, так і позитивні.

Глобальні тренди в сьогоденних умовах змінюють вектор свого впливу і мають визначальний вплив на економіку та потенціал ендегенного розвитку регіонів України, з огляду на:

- посилення поліцентричності, яке, в свою чергу, призводить до загострення конкуренції між світовими центрами, перерозподілу ресурсів, ринків, сфер впливу і виникнення «ігор політичних союзів», основним мотивом яких є використання інструментів економічного тиску на країни і регіони в боротьбі за паливно-енергетичні ресурси і пошук нових джерел енергії;
- розширення протекціоністських тенденцій і глобальної асиметрії, спроби більш жорсткого захисту національних економічних систем, прагнення мінімізації залежності від імпортової продукції;
- зниження рівня функціональності міжнародних інститутів у зв'язку з появою нових проблем і завдань в умовах формування сучасних глобальних викликів;
- початок регіоналізації віртуальних мереж з метою захисту від кібератак, систем тотального стеження та «інформаційних воєн», і не тільки в частині безпосереднього проведення фінансово-економічних операцій, але й в інших видах та способах обміну інформацією.

Вважаємо, що вплив сучасних глобальних викликів та трендів на ендегенний розвиток держави є різнонаправленим. Так, окремі тренди можуть виступати ризиками та загрозами для ендегенного розвитку (тобто зумовлювати погіршення його соціально-економічного стану), а інші, попри створення загроз безпеці країни – все ж можуть мати й позитивні чи нейтральні результати.

Вважаємо, що для України правильне визначення домінант та детермінант ендегенного розвитку дасть змогу більш ефективно трансформувати регіональну економіку (зокрема в контексті активізації її інноваційно-технологічних та інсти-

туційних складових) в напрямку розвитку нових тенденцій світогосподарської системи з подальшою інтеграцією в її середовище на більш вигідних умовах та вищою результативністю для регіонів та держави в цілому.

Як справедливо зазначає Дж. Стігліц [5], глобалізація як концепція сама по собі не є проблемою, але спосіб її реалізації на практиці та управління нею – надзвичайно проблематичні. Відтак, проведене дослідження засвідчує актуальність пошуку нових підходів до формування вираженої економічної політики ендегенного розвитку, яка б базувалась на підтримці стратегічних напрямів економічного розвитку та стимулюванні національного виробництва в контексті забезпечення більш повних виробничих циклів, обґрунтованій політиці імпортозаміщення, розвитку споживчого ринку, нових стандартах захисту підприємницького сектору від глобальних коливань (викликів і загроз), формування стратегічної конкурентоспроможності економіки регіонів в довгостроковій перспективі та її адаптивності до циклічності глобалізаційних процесів.

Питання переорієнтації виробництва та сфери послуг на внутрішній ринок потребує оперативної розробки політики посилення інтегрованості внутрірегіонального та міжрегіонального економічного простору України для захисту та резилентності до зовнішніх викликів та загроз. Можливості для економіки різних регіонів також залежать від розробки обґрунтованих механізмів стимулювання зовнішніх та внутрішніх інвестицій в економіку в контексті потреби диверсифікації внутрішнього ринку товарів і послуг в нових умовах господарювання. А тому оцінка потенціалу стійкості економіки, яка перебуває в контексті концепції резилентності (гнучкості, життєздатності) регіонів потребує особливої уваги та визначає напрям подальших досліджень автора статті.

Список використаної літератури

1. Levitt T. The Globalization of Markets. URL: <https://hbr.org/1983/05/the-globalization-of-markets>.
2. Globalization: Definition, Benefits, Effects, Examples – What is Globalization? URL: <https://youmatter.world/en/definition/definitions-globalization-definition-benefits-effects-examples/>
3. Globalisation. Compass: manual on Human Rights Education with Youth Participation. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/globalisation>
4. Геєць В.М. Майбутнє України між ЄС та ЄП / В.М. Геєць. К.: ІЕП НАН України, 2005.
5. Stiglitz, J. (2017). Globalization and its discontents.